

УДК 364.4-054.73-787.26:316.4.063.3

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-5>

Лехолетова Марина Миколаївна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
m.lekholetova@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-4055-991X

Scopus ID: 57950249300

Researcher ID: AFB-5369-2022

Дуля Аліна Володимирівна

доктор філософії за спеціальністю «Соціальна робота»,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
a.dulia@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-9067-4820

Scopus ID: 57208213486

Researcher ID: AFJ-4766-2022

Спіріна Валерія Євгенівна

студент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
vyspirina.fpsrso24m@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-1326-4913

ІНТЕГРАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ

Вступ. Аналіз нормативних документів та сучасних досліджень щодо сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади дав змогу виокремити види інтеграції внутрішньо переміщених осіб (економічну, правову, психологічну, соціокультурну, освітню) та розкрити їх ключові аспекти. Проаналізовано досвід діяльності недержавних організацій у сприянні інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади (наприкладі Хмельницької районної громадської організації «Право», Благодійної організації «Благодійний фонд «Відновлення України», Громадської організації «Джерело підтримки») та встановлено охоплення виокремлених видів інтеграції.

Мета статті – дослідити особливості процесу інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади.

Висновки. Визначено, що інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади буде успішною за умов: налагодження інформаційно-комунікаційного компонента між усіма зацікавленими сторонами та сформованості принципів толерантності; подолання соціокультурних конфліктів між внутрішньо переміщеними особами та членами приймаючих громад; залучення внутрішньо переміщених осіб до ухвалення рішень у приймаючих громадах (участь у консультативно-дорадчих органах з питань внутрішньо переміщених осіб); здійснення психологічного супроводу внутрішньо переміщених осіб; надання безоплатної правової допомоги та/або соціальної послуги представництва інтересів; створення робочих місць для внутрішньо переміщених осіб та підтримки соціального підприємництва; організації програм підвищення кваліфікації та/або перекваліфікації внутрішньо переміщених осіб; створення рівного доступу до освіти та можливостей для відпочинку; налагодження командної взаємодії через спільну волонтерську діяльність; розвиток соціальної згуртованості громади; включення внутрішньо переміщених осіб з дітьми в соціально-виховне середовище приймаючих громад; самоорганізації життєдіяльності.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, економічна інтеграція, правова інтеграція, психологічна інтеграція, соціокультурна інтеграція, освітня інтеграція, громада, соціальна згуртованість громади, недержавні організації.

Lekholetova Maryna Mykolaivna

PhD in Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Dulia Alina Volodymyrivna

Doctor of Philosophy specialty Social work,
Senior Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Spirina Valeria Yevhenivna

Student at the Department of Social Pedagogy and Social Work,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

INTEGRATION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS INTO HOST COMMUNITIES

Introduction. Analysis of regulatory documents and modern research on promoting the integration of internally displaced persons into host communities allowed us to identify the types of integration of internally displaced persons (economic, legal, psychological, socio-cultural, educational) and reveal their key aspects. The experience of non-governmental organizations in promoting the integration

of internally displaced persons into host communities was analyzed (using the example of the Khmilnytsia district public organization "Pravo", the charitable organization "Charitable Fund "Recovery of Ukraine"", the public organization "Source of Support") and the coverage of the identified types of integration was established.

The purpose of the article is to study the features of the process of integration of internally displaced persons into host communities.

Results. It has been determined that the integration of internally displaced persons into host communities will be successful under the following conditions: establishing an information and communication component between all stakeholders and the formation of the principles of tolerance; overcoming socio-cultural conflicts between internally displaced persons and members of host communities; involving internally displaced persons in decision-making in host communities (participation in advisory and consultative bodies on issues of internally displaced persons); providing psychological support to internally displaced persons; providing free legal assistance and/or social services of representing interests; creating jobs for internally displaced persons and supporting social entrepreneurship; organizing programs for improving skills and/or retraining of internally displaced persons; creating equal access to education and opportunities for recreation; establishing team interaction through joint volunteer activities; developing social cohesion of the community; including internally displaced persons with children in the social and educational environment of host communities; self-organization of life activities.

Key words: *internally displaced persons, economic integration, legal integration, psychological integration, socio-cultural integration, educational integration, community, social cohesion of the community, non-governmental organizations.*

Вступ. Відповідно до операційного плану заходів з реалізації Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення у 2023–2025 роках, пріоритетним напрямом державної політики України щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) є «...ухвалення коротко- та середньострокових рішень, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до послуг, посилення здатності громад сприяти адаптації внутрішньо переміщених осіб та ефективно реагувати на нові виклики, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до покинутого місця проживання» [18]. У сучасній ситуації воєнного стану особливої актуальності ці напрями набувають, коли йдеться про сільську громаду. Територіальна ізоляваність, нестача соціальних агенцій, неможливість надання якісних соціальних послуг, недосконале або й відсутнє налагодження логістики гуманітарної допомоги ускладнює процес інтеграції ВПО та й підтримку жителів громад загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних досліджень щодо інтеграції ВПО в приймаючі громади показує охоплення різних аспектів цього питання науковцями. О. Котух вивчала зміни психологічного стану ВПО та особливості інтеграції; К. Бондарева, Д. Кроватко, Л. Чвертко досліджували процес економічного залучення ВПО в приймаючі громади (розв'язання проблем зайнятості та підтримку підприємницьких ініціатив); А. Дуля, В. Лютий, Є. Мінакова, Л. Наливайко, І. Склярова у своїх дослідженнях зосередили увагу на проблемах забезпечення прав і свобод ВПО, особливостях представництва інтересів ВПО недержавними організаціями; О. Карпенко, Є. Ковтун, В. Лютий, Т. Лях, Ж. Петрочко, Т. Спіріна визначили особливості розвитку соціальної активності в громадах, через волонтерську діяльність, а також соціальної згуртованості членів громади; О. Касперович та О. Панькова окреслили напрями й механізми участі громадських організацій та об'єднань у створенні захищеного простору для ВПО; О. Газізова проаналізувала шляхи подолання соціокультурних конфліктів у приймаючих громадах та зосередила увагу на розгляді ВПО як потужного ресурсу розвитку громади.

І. Склярова, розкриваючи проблему інтеграції ВПО в приймаючі громади, визначає, що актуальними для ВПО залишаються матеріальні потреби та потреби в консультаційних послугах (юридичних, психологічних, медичних, евакуаційних) [19]. Науковці М. Гордон, Н. Оленцевич, Н. Павлик дослідили ставлення жителів приймаючих громад до ВПО та задоволеність ВПО рівнем підтримки з боку держави, зокрема, встановлено, що ВПО не готові до інтеграції в громаду через сприйняття ними нового місця проживання як тимчасового, наявність особистих мотивів і переживань, негативного досвіду отримання рівня підтримки з боку органів влади, державних закладів і соціальних інституцій [13, с. 77]. Дослідники О. Діброва і Т. Лях проаналізували виклики та обмеження в готовності ВПО, які повертаються на деокуповані території, брати активну участь у суспільному житті (низький рівень довіри до влади, психологічні травми, страх за безпеку та невпевненість у майбутньому, зруйнована інфраструктура та високий рівень безробіття, розкол у суспільстві через інформаційну війну та поширення пропаганди тощо) [5].

Мета й завдання статті. Дослідити особливості процесу інтеграції ВПО в приймаючі громади. Для досягнення мети виконували завдання: 1) виокремити види інтеграції ВПО та розкрити ключові аспекти; 2) проаналізувати досвід діяльності недержавних організацій у сприянні інтеграції ВПО; 3) визначити умови, за яких інтеграція ВПО в приймаючі громади буде успішною.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція на рівні громади розглядається як «процес, у межах якого певна спільнота забезпечує умови для реалізації максимального соціального потенціалу кожного індивіда – члена цієї громади» [7, с. 56]. Так, спрямування зусиль на налагодження партнерства для розвитку громади, співпраці між соціальними інституціями, залучення потенціалу громади сприятиме інтеграції ВПО в приймаючі громади та досягненню спільних цілей мешканців.

Серед ключових показників результативності Стратегічної цілі 4 щодо сприяння інтеграції ВПО шляхом створення умов для розвитку потенціалу, посилення спроможності приймаючих громад (відповідно до Стратегії державної політики щодо вну-

трішнього переміщення) є: зменшення кількості безробітних ВПО; забезпечення ВПО житлом з фондів житла для тимчасового проживання; створення та функціонування консультативно-дорадчих органів з питань ВПО на місцевому рівні; забезпечення рівного доступу до можливостей якісного дозвілля й забезпечення культурних прав ВПО, посилення соціальної згуртованості та повноцінної інтеграції ВПО та ін. [18]. Так, процес інтеграції ВПО в приймаючі громади повинен бути спрямований на подолання проблем та забезпечення потреб ВПО з дотриманням їхніх прав, свобод і законних інтересів, а також організаційних та правових засад надання соціальних послуг, серед яких соціальна інтеграція і реінтеграція, які визначені та гарантовані законодавством України [16; 17]. Характер проблем та потреб ВПО залежать від обставин їх вимушеного переселення, а також необхідності пристосовуватися до нових умов життя й браку ресурсів.

Вітчизняні науковці, практики соціальної роботи, серед проблем ВПО виокремлюють такі: соціально-економічні, матеріально-побутові, особистісні, соціально-правові, проблема психологічної дезадаптації [1]. У багатьох випадках ВПО, сім'ям та/або сім'ям з дітьми вдається подолати труднощі та налагодити життя, побут у приймаючій громаді. Але є й такі, які потрапили в складні життєві обставини й не можуть самостійно впоратися з труднощами.

Дослідження потреб ВПО та стратегій опанування складними обставинами сімей та/або сімей з дітьми ВПО дало змогу науковцям В. Лютому та А. Дулі виокремити споріднені проблеми, які можуть виникнути через спільні причини або бути причиною одна одної: матеріально-побутові (скрутне матеріальне становище, відсутність придатного житла, безробіття, відмова в соціальній допомозі та ін.); психологічні (пригнічений стан, агресія з боку інших, наявність залежностей та ін.); втрати (втрата житла, заощаджень, документів, травми й захворювання та ін.) [10].

Як зазначає у своєму дослідженні І.Склярова, інтеграція ВПО у приймаючі громади має нечітку тенденцію. Зокрема, є частина ВПО, у яких процес інтеграції проходить добре, вони долучаються до життєдіяльності приймаючих громад, спільними зусиллями в них поліпшуються умови проживання, вони шукають / знаходять роботу на підприємствах приймаючих громад. Однак більшість ВПО (переважно жінки з дітьми або люди похилого віку), на жаль, не мають можливості чи бажання бути соціально активними, брати участь у житті громад, займатися пошуком роботи тощо [19, с. 62]. Однозначної відповіді на питання про те, чому так відбувається, немає. Це може бути пов'язано з тим, що ВПО перебувають у вразливому стані через пережитий негативний досвід, їм потрібно більше часу на: усвідомлення й прийняття нових реалій життя, знаходження сил для відновлення психоемоційного стану, поліпшення економічного складника своєї сім'ї (працевлаштування, розвиток професійних навичок, перекваліфікація та ін.), влаштуванням

дітей в освітні заклади приймаючих громад тощо.

Успішна інтеграція ВПО в приймаючі громади, на нашу думку, можлива шляхом взаємодії всіх зацікавлених сторін та їхньої комплексної роботи в забезпеченні економічної, правової, психологічної, соціокультурної, освітньої інтеграції (рис. 1). Кожна з них має особливе значення та свої особливості.

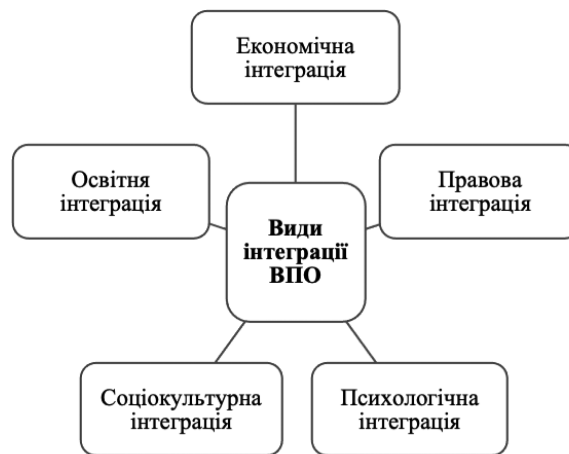

Рис. 1. Види інтеграції ВПО в приймаючі громади

Розкриємо детальніше ключові аспекти визначених видів інтеграції за результатами проведеного аналізу.

Економічний розвиток громад, розв'язання проблем зайнятості та підтримка підприємницьких ініціатив, сприяння економічній інтеграції ВПО здійснюється на регіональному рівні, зокрема в приймаючих громадах. Для виконання цих завдань на місцях проводять заходи щодо: створення можливостей для поліпшення матеріального доходу (співпраця місцевих центрів зайнятості, створення спільних чатів у соціальних мережах для роботодавців та ВПО та ін.), доступ до якісної освіти (проведення тренінгів та курсів для опанування нової професії або підвищення кваліфікації ВПО), розвиток підприємництва (проведення заходів із популяризації підприємництва, навчання бізнесу та маркетингу, написання бізнес-планів тощо), створення умов для започаткування власної справи (надання стартових грантів для переселенців-фрилансерів, допомога в переїзді бізнесу разом з працівниками до приймаючої громади) [20]. Важливим у підтримці економічної інтеграції ВПО у приймаючі громади є також створення нових робочих місць та можливостей доступу до ринку праці.

Правова інтеграція ВПО в приймаючі громади, дотримання їхніх прав і свобод після залишення тимчасово окупованих територій та/або небезпечних для життя територій і внутрішнє переміщення на нове місце проживання, створення умов для добровільного повернення таких осіб на деокуповані території регулюється законодавством України.

Як зазначають науковці Л.Наливайко та Є.Мінакова, попри наявну правову базу та покладені зобов'язання на всі органи публічної влади щодо вживання заходів для забезпечення прав і свобод ВПО, все ж вони віддають перевагу системі надання

безоплатної правової допомоги. Недовіра ВПО виникає через низьку мотивацію та ініціативність органів місцевого самоврядування приймаючих громад вживати заходів для посилення інтеграції ВПО, відсутність стабільної комунікації між усіма зацікавленими сторонами, потребу в посиленні фінансової та інституційної спроможності органів місцевого самоврядування щодо інтеграції ВПО в приймаючі громади [12]. Переважно потреба в юридичних послугах виникає у випадках, коли необхідна допомога в оформленні статусу ВПО, відновленні втрачених документів, оформленні державної та/або міжнародної фінансової допомоги тощо [19]. Коли відбувається переселення дітей ВПО без батьків, актуально є потреба в юридичній допомозі з оформлення опікунства над такими дітьми.

Також Законом України «Про соціальні послуги» передбачено право громадян (осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах) на соціальну послугу представництва інтересів [17]. Зміст представництва інтересів ВПО залежить від індивідуальних потреб ВПО та передбачає: встановлення зв'язків з іншими фахівцями, службами, організаціями, підприємствами, органами, закладами, установами; звернення до установ та організацій та ведення переговорів від імені отримувача соціальних послуг; допомогу в оформленні або відновленні документів; допомогу в розшуку рідних та близьких, відновленні родинних і соціальних зв'язків; сприяння в забезпеченні доступу до ресурсів і послуг за місцем перебування тощо [6]. Так, успіх правової інтеграції ВПО у приймаючі громади, зокрема, їх упевненість у можливості вирішення проблем, пов'язаних з порушенням прав, багато в чому залежить від кваліфікованої допомоги фахівців соціальної сфери, до напрямів діяльності яких входить представництво інтересів, захист прав вразливих категорій населення в організаціях різного рівня, а також взаємодія з приватними особами від імені отримувачів послуг.

Психологічна інтеграція ВПО в приймаючі громади також має свої специфічні особливості.

Науковці К. Бондарева, Д. Кроватко, Л. Чвертко важливим фактором, який гальмує інтеграцію, називають загальний емоційний стан самих ВПО, більшість з яких сприймають потребу в переїзді як тимчасову необхідність і чекають скорішого повернення додому, до попереднього усталеного життя. Це призводить до свідомого ігнорування та супротиву можливостям інтеграції в приймаючі громади [20]. Такий внутрішній протест ВПО щодо інтеграції потребує психологічного супроводу фахівцями, які працюють з ВПО в громадах.

Програма психологічного супроводу ВПО, за результатами наукових пошуків О. Котух, повинна бути спрямована на вирішення таких проблем: підвищення рівня адаптації; тривоги або страху щодо майбутнього; переживання втрати або горя; занепокоєння та нав'язливих думок; порушення сну або нічні кошмари; покращення емоційної регуляції; подолання депресивних станів, почуття самотності;

зниження рівня особистих або сімейних конфліктів і труднощів у стосунках батьків і дітей [9]. Ураховання психоемоційного стану та досвіду ВПО, порівняно зі станом і досвідом постійних мешканців приймаючих громад сприятиме психологічній інтеграції та налагодженню комунікації.

Крім налагодження комунікації, важливим є подолання соціокультурних конфліктів між ВПО та членами приймаючих громад. Подібні конфлікти виникають на підґрунті розходження поглядів, цінностей, правил співіснування, збільшення навантаження на ресурси медичних закладів та закладів освіти приймаючих громад, спричинене внутрішнім переміщенням тощо.

Підтримуємо думку В. Панькової та О. Касперович, що для інтеграції ВПО в нове середовище, важливими є інформаційно-комунікативний (взаємовигідне співробітництво на основі залучення ресурсних можливостей ВПО) та соціально-самоорганізаційний складник (установлення продуктивної комунікації, накопичення соціального капіталу в приймаючих громадах) [14, с. 63].

Аналіз досліджень науковців (О. Газізової, О. Діброви, О. Карпенко, Є. Ковтуна, В. Лютого, Т. Лях, Ж. Петрович, Т. Спіріної) дав змогу виокремити шляхи подолання соціокультурних конфліктів між ВПО та членами приймаючих громад, а саме: сприйняття органами місцевого самоврядування і самими мешканцями, ВПО (серед яких багато фахівців, бізнесменів, перспективної молоді) як потужного ресурсу розвитку громади; розвиток партнерських відносин та формування спільних цінностей; залучення ВПО до громадських проєктів; налагодження командної взаємодії через спільну волонтерську діяльність, яка є індикатором готовності людей надавати допомогу одне одному та вирішувати спільні проблеми; розвиток соціальної згуртованості громади (забезпечення соціальної справедливості, різноманітності та залученості, солідарності та підтримки, спільні інтереси й діяльність, спільні цінності та цілі, стабільність і тривалість, участь в ухваленні рішень); створення безпечних умов для навчання та відпочинку; організації спільної дозвілєвої діяльності [3; 5; 11; 15]. Уважаємо, що подолання соціокультурних конфліктів посилить соціокультурну інтеграцію ВПО в приймаючі громади.

Внутрішнє переміщення, спричинене воєнним конфліктом, актуалізувало необхідність освітньої інтеграції сімей ВПО з дітьми, а також дітей, які вимушено переселилися без батьків у приймаючі громади.

Воєнний конфлікт уніс свої корективи й у процес організації роботи закладів дошкільної освіти та закладів загальної середньої освіти. Основними проблемами в цьому контексті є: руйнування садочків та шкіл, через обстріли; онлайн-навчання, до якого не всі можуть долучитися, через відсутність відповідного технічного супроводу; відсутні бомбосховища або необлаштовані належним чином наявні; освітні прогалини, через часті повітряні тривоги й потребу переходити у укриття; знеструмлення, через пошко-

дження критичної інфраструктури; необхідність поновлення втрачених документів ВПО тощо.

Для покращення роботи закладів дошкільної освіти та закладів загальної середньої освіти, організації освітнього процесу, зокрема для сімей ВПО з дітьми, необхідно здійснювати комплекс заходів, які сприятимуть успішній інтеграції дітей ВПО в освітнє середовище та їх гармонійному розвитку в приймаючих громадах, а саме: створити рівний доступ до освіти (забезпечення учнів технічними засобами для дистанційного навчання); створення безпечних умов навчання (облаштування бомбосховищ); відновлення пошкоджених закладів дошкільної освіти та закладів загальної середньої освіти; допомога ВПО у відновленні втрачених документів; організація додаткових курсів та занять з метою подолання освітніх прогалин; розробка й упровадження програм соціальної адаптації дітей ВПО в освітньому середовищі, програм толерантного ставлення до дітей ВПО, програм психологічної підтримки дітей, які пережили травматичний досвід.

Важливу роль для інтеграції ВПО у приймаючі громади відіграють недержавні організації шляхом створення умов для безпечного й стабільного середовища, допомоги та підтримки, сприяння соціальній згуртованості всіх членів громади.

Екстремальні умови, спричинені повномасштабним вторгненням, призвели до необхідності визначення пріоритетних цілей у діяльності більшості організацій, зокрема, ідеться про транспортування, організацію безпечного місця тимчасового перепопинку (з урахуванням гігієнічних умов) та надання прихистку, забезпечення їжею [19, с. 60]. Важливо, що організації постійно переглядали пріоритетні цілі та їх коригували відповідно до потреб ВПО та їхніх запитів.

Основним напрямом роботи Хмельницької районної громадської організації «Право» є інтеграція ВПО, зокрема, зосереджена увага на покращенні якості життя задля допомоги в самореалізації та подоланні соціальної ізоляції ВПО. Для виконання цього завдання працівники організації використовують системний підхід, який передбачає: підтримку в межах діяльності ресурсного центру «Мурашник»; проведення досліджень потреб і проблем ВПО; роботу «Банку речей»; роздачу гуманітарної допомоги; допомогу з пошуком житла; надання психоемоційної підтримки жінкам і дітям; організацію неформальних освітніх заходів; проведення різноманітних гуртків для дітей ВПО; організацію суспільно корисних робіт для ВПО та місцевих жителів громади; налагодження ефективної комунікації між ВПО та місцевими жителями й покращення розуміння та прийняття ВПО в приймаючу громаду (проведення спільних інформаційних, навчальних, розважальних заходів та велопоходжень); надання безоплатної правової допомоги; розробку нормативно-правових актів для місцевого самоврядування [8].

Успішний досвід надання всебічної підтримки ВПО та сприяння в їхній інтеграції має Благодійна організація «Благодійний фонд “Відновлення України”».

Діяльність Фонду передбачає: забезпечення тимчасовим (прихистки) та довготривалим (центри тривалого розміщення на термін від 5 років) житлом; створення та реалізацію спеціальних програм з адаптації в новому місці; допомогу в соціальній адаптації дітей (виїзні активності, літні табори, розважальні свята, спортивні та навчальні програми, творчі майстеркласи, психологічні ігри зі спеціалістами); допомогу з навчанням та працевлаштуванням; фінансування проєктів і підтримку бізнесу; допомогу з медичним обстеженням; надання гуманітарної допомоги [2].

Громадська організація «Джерело підтримки» спрямовує свою діяльність на створення умов для самореалізації, соціалізації, інтеграції ВПО, шляхом створення інфраструктури на базі якісного соціального житла. Діяльність громадської організації щодо інтеграції ВПО передбачає: надання допомоги в професійній адаптації та перекваліфікації; створення умов для організації бізнесу та соціального підприємництва; сприяння в соціалізації на новому місці (психологічна адаптація через залучення до культурних активностей, юридична допомога, соціальні послуги); допомогу у вирішенні першочергових проблем (забезпечення житлом, життєво важливими матеріальними засобами, комунально-побутовими послугами, покращення добробуту та умов проживання в Центрі довгострокового перебування сімейного типу, функціонування безоплатних їдалень); функціонування сервісної картки ВПО м. Дніпро (платформа знижок на товари та послуги для ВПО); надання підтримки в межах діяльності Центру інтеграції та дозвілля ВПО; організацію і проведення заходів, які сприяють інтеграції ВПО в громаду (виїзні кінотеатри, екскурсії та театральні вистави); реалізація політики запобігання дискримінації (забезпечення рівності та поваги до кожного члена громади); функціонування майданчика «Майстерні рішень для ГО і ВПО» (платформа, яка об'єднує волонтерські організації, громадських активістів та ВПО задля підтримки вразливих груп населення) [4].

Висновки й пропозиції. Аналіз нормативних документів та сучасних досліджень, щодо сприяння інтеграції ВПО в приймаючі громади, дав змогу виокремити види інтеграції ВПО (економічну, правову, психологічну, соціокультурну, освітню). Ми встановили, що у своїй діяльності недержавні організації, які працюють з ВПО, охоплюють так чи інакше виокремлені види інтеграції ВПО в приймаючі громади. Так, велика частина роботи зосереджена на: забезпеченні житлом та гуманітарній допомозі; допомозі в самореалізації та подоланні соціальної ізоляції; створенні й реалізації програм соціокультурного спрямування для дітей та дорослих; допомозі з навчанням, перекваліфікації та працевлаштуванні; створенні можливостей для підтримки бізнесу та розвитку соціального підприємництва; реалізації політики забезпечення прав і свобод ВПО, а також запобіганні дискримінації ВПО.

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що інтеграція ВПО в приймаючі громади буде успішною за умов: налагодження інформаційно-комунікаційного

компонента між усіма зацікавленими сторонами та сформованості принципів толерантності; подолання соціокультурних конфліктів між ВПО й членами приймаючих громад; залучення ВПО до ухвалення рішень у приймаючих громадах (участь у консультативно-дорадчих органах з питань ВПО); здійснення психологічного супроводу ВПО; надання безоплатної правової допомоги та/або соціальної послуги представництва інтересів; створення робочих місць

для ВПО та підтримки соціального підприємництва; організації програм підвищення кваліфікації та/або перекваліфікації ВПО; створення рівного доступу до освіти й можливостей для відпочинку; налагодження командної взаємодії через спільну волонтерську діяльність; розвиток соціальної згуртованості громади; включення ВПО з дітьми в соціально-виховне середовище приймаючих громад; самоорганізації життєдіяльності.

Список літератури:

1. Актуальні питання соціальної роботи : навчальний посібник / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/> (дата звернення: 27.03.2025).
2. Благодійний Фонд Відновлення України. *Відновлення України*. URL: <https://bfvu.org/> (дата звернення: 21.03.2025).
3. Газізова О. Шляхи подолання соціокультурних конфліктів у процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нові територіальні громади. *Українознавчий альманах*. 2019. Вип. 25. С. 44–48. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2019.25.7>
4. Джерело підтримки – Про нас. *Джерело підтримки – Про нас*. URL: <https://wellspring.dp.ua/> (дата звернення: 27.03.2025).
5. Діброва О. В., Лях Т. Л. Громадянська активність і соціальна згуртованість як рушії відновлення й розвитку деокупованих територій. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 4. С. 70–76. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-70-76>
6. Дуля А., Лютий В. Досвід представництва інтересів внутрішньо переміщених осіб недержавними організаціями. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 3. С. 15–22. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3>
7. Зверева І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
8. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб. *Ми – громадська організація Право*. URL: <https://pravongo.org/direction-work/intehratiya-vnutrishno-peremishchenykh-osib> (дата звернення: 23.03.2025).
9. Котух О. В. Психологічне благополуччя внутрішньо переміщеної особи: адаптація та інтеграція в нову громаду. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2023. № 1. С. 56–61. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-1-7>
10. Лютий В., Дуля А. Сім'ї внутрішньо переміщених осіб з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С. 49–58. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.7>
11. Лях Т., Спіріна Т., Ковтун Є. Розвиток соціальної згуртованості територіальної громади. *Vvichlyvist. Humanitas*. 2023. № 3. С. 41–48. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.7>
12. Наливайко Л. Р., Мінакова Є. В. Проблеми забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та напрями їх вирішення. *Правнича освіта та юридична клінічна практика: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 08.12.2021)*. 2021. С. 90–92.
13. Павлик Н. П., Гордон М. В., Оленцевич Н. В. Соціальна інтеграція людей зі статусом ВПО у приймаючих громадах: результати опитування. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 73–79.
14. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Напрями та механізми участі інститутів громадянського суспільства у створенні захищеного простору внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Український соціум*. 2018. № 4(67). С. 53–69.
15. Петрович Ж. В., Карпенко О. Г., Лютий В. П. Соціальна активність особистості у територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 80–86.
16. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII (редакція від 05.03.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 27.03.2025).
17. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII (редакція від 15.11.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 27.03.2025).
18. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text>
19. Складарова І. Потреби ВПО у воєнний час: досвід громадського сектора України на прикладі ініціативи Shelter Ukraine. *Соціологічні студії*. 2022. № 2(21). С. 57–67. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2022-02-57-67>
20. Чвертко Л. А., Кроватко Д. О., Бондарева К. І. Напрями сприяння економічному включенню вимушено переміщених осіб в Україні. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні*. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції 1–2 березня 2024 року : збірник наукових праць. Вінниця : ВНТУ2024. С. 67–69.

References:

1. Denysiuk, O., Dulia, A., Vainola, R., Epel, O., Zhukov, V., Karpenko, O., Klishevych, N., Kotelevets, A., Lekholetova, M., Liutyi, V., Liakh, T., Ostrolutska, L., Petrochko, Zh., Sapiha, S., Sylantjeva, I., Spirina, T., Sulitskyi, V., Faidiuk, O., & Shved, O. (2023). *Current Issues in Social Work: A Study Guide*. Editors: O. V. Epel, T. L. Liakh, I. V. Sylantjeva. Uzhhorod: RIK-U, 420. Retrieved from <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/> (application date: 27.03.2025) [in Ukrainian].

2. Blahodiinyi Fond Vidnovlennia Ukrainy. [Charitable Foundation for the Restoration of Ukraine]. *Restoration of Ukraine*. Retrieved from <https://bfvu.org/> [in Ukrainian].
3. Hazizova, O. (2019). Shliakhy podolannia sotsiokulturnykh konfliktiv u protsesi intehtatsii vnutrishno peremishchenykh osib u novi terytorialni hromady. [Ways of overcoming of socio-cultural conflicts in the process of integrating of internally displaced persons into new Territorial communities]. *Ukrainoznavchyi almanakh*, 25, 44–48. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2019.25.7> [in Ukrainian].
4. Dzherelo pidtrymky. [Source of support – About us]. *Source of support – About us*. Retrieved from: <https://wellspring.dp.ua/> [in Ukrainian].
5. Dibrova, O. V., & Liakh, T. L. (2024). Hromadianska aktyvnist i sotsialna zghurtovanist yak rushii vidnovlennia y rozvytku deokupovanykh terytorii. [Civic engagement and social cohesion as drivers of recovery and development in de-occupied territories]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*, (4), 70–76. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-70-76> [in Ukrainian].
6. Dulia, A., & Liutyi, V. (2023). Experience of representation of the interests of internally displaced persons by non-governmental organizations. *Vvichlyvist. Humanitas*, (3), 15–22. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3> [in Ukrainian].
7. Zvereva, I. D. (2012). Encyclopedia for specialists in the social sphere. Kyiv, Simferopol. Universum, 536 [in Ukrainian].
8. Intehtatsiia vnutrishno peremishchenykh osib. [Integration of internally displaced persons]. *We are a public organization Pravo*. Retrieved from: <https://pravongo.org/direction-work/intehtatsiia-vnutrishno-peremishchenykh-osib> [in Ukrainian].
9. Kotukh, O. V. (2023). Psykholohichne blahopoluchchia vnutrishno peremishchenoi osoby: adaptatsiia ta intehtatsiia v novu hromadu. [Psychological well-being of an internally displaced person: adaptation and integration into a new community]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia "Psykholohichni nauky"*, (1), 56–61. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-1-7> [in Ukrainian].
10. Liutyi, V., & Dulia, A. (2023). Simi vnutrishno peremishchenykh osib z ditmy: potreby ta stratehii opanuvannia skladnymy obstavynamy. [Families of internally displaced persons with children: needs and strategies for mastering difficult circumstances]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (1), 49–58. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.7> [in Ukrainian].
11. Liakh, T., Spirina, T., & Kovtun, Ye. (2023). Rozvytok sotsialnoi zghurtovanosti terytorialnoi hromady [Development of social cohesion in the territorial community]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (3), 41–48. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.7> [in Ukrainian].
12. Nalyvaiko, L. R., & Minakova, Ye. V. (2021). Problemy zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib ta napriamy yikh vyrishennia. [Problems of ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons and directions for their solution]. *Pravnycha osvita ta yurydychna klinichna praktyka: Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (DDUVS, 08.12.2021)*, 90–92 [in Ukrainian].
13. Pavlyk, N. P., Gordon, M. V., & Olentsevych, N. V. (2024). Sotsialna intehtatsiia liudei zi statusom VPO u prymaiuchykh hromadakh: rezultaty opytuvannia. [Social integration of IDPs (internally displaced people) in host communities: results of the survey]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*, (2), 73–79 [in Ukrainian].
14. Pankova, O., & Kasperovych, O. (2018). Napriamy ta mekhanizmy uchasti instytutiv hromadyans'koho suspil'stva u stvorenni zakhyshchenoho prostoru vnutrishn'o peremishchenykh osib v Ukraini [Ways and means used by civil soaety institutions for creation of protected of Internally Displaced Persons in Ukraine]. *Ukrainskyi sotsium (Ukrainian Society)*, 4(67), pp. 53–69. [in Ukrainian].
15. Petrochko, Z. V., Karpenko, O. H., & Liutyi, V. P. (2024). Sotsialna aktyvnist osobystosti u terytorialnii hromadi. [Social activity of the personality in the territorial community]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*, (2), 80–86. [in Ukrainian].
16. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib. Zakon Ukrainy vid 20 zhovtnia 2014 roku No 1706-VII. [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons. Law of Ukraine dated October 20, 2014 No. 1706-VII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (application date: 27.03.2025) [in Ukrainian].
17. Pro sotsialni posluhy. Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 № 2671-VIII. [About social services : Law of Ukraine of 17.01.2019 № 2671-VIII]. (edition of 15.11.2024). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (application date: 27.03.2025) [in Ukrainian].
18. Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho peremishchennia na period do 2025 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023–2025 rokakh: rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 kvitnia 2023 r. № 312-r. [On approval of the State Policy Strategy on Internal Displacement for the period until 2025 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023–2025: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 7, 2023 No. 312-r.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (application date: 27.03.2025) [in Ukrainian].
19. Skliarova, I. (2022). Potreby VPO u voiennyi chas: dosvid hromadskoho sektoru Ukrainy na prykladi initsiatyvy Shelter Ukraine [The Needs of IDPs in Wartime: Experience of the Public Sector of Ukraine on the Example of Shelter Ukraine Initiative]. *Sotsiologichni studii – Sociological studies*, 2(21). <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2022-02-57-67> [in Ukrainian].
20. Chvertko, L. A., Krovatko, D. O., & Bondarieva, K. I. (2024). Napriamy spriannia ekonomichnomu vkluchenniu vymusheno peremishchenykh osib v Ukraini. [Directions for promoting the economic inclusion of Internally displaced persons in Ukraine]. *Modern trends in the development of financial and innovation-investment processes in Ukraine*. Materials of the VII International Scientific and Practical Conference March 1–2, 2024: a collection of scientific papers. Vinnytsia: VNTU, 67–69 [in Ukrainian].